
АРХЕОЛОГИЯ

АРХЕАЛОГІЯ

ARCHAEOLOGY

УДК 903(476.1)«633»

НОВЫЙ ПАМЯТНИК КУДЛАЕВСКОЙ КУЛЬТУРЫ ЛЮБАНЬ-9 (РЕЗУЛЬТАТЫ АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ 2021–2022 гг.)

А. Н. ВАШАНОВ¹⁾, М. И. ТКАЧЕВА¹⁾

¹⁾Институт истории НАН Беларуси, ул. Академическая, 1, 220072, г. Минск, Беларусь

Аннотация. Представлены первые результаты археологического изучения нового мезолитического памятника Любань-9. Поселение выявил в 2020 г. Н. Н. Кривальцевич во время обследования территории в зоне запланированного строительства пожарного депо в г. Любани (Минская область). В полевых сезонах 2021–2022 гг. поселение было исследовано на площади 21 м². Археологическая коллекция насчитывает 820 артефактов, из которых 803 артефакта представляют собой изделия из различных пород камня (кремнь, кварцит, кварц). Бескислородные условия залегания способствовали сохранению на территории поселения органических материалов (дерево, кость и пр.). Анализ особенностей стратиграфии показывает особый характер поселения среди мезолитических древностей региона. Обнаруженные материалы имеют широкий спектр соответствий с памятниками кудлаевской культуры на территории Беларуси (Озерное-1, Озерное-2Б, Любань-1, Любань-7 и др.). На основе полученных радиоуглеродных дат время существования поселения относится к концу 10-го – началу 8-го тыс. до н. э., что соответствует первой половине пребореального – концу второй фазы бореального периода и хронологически относится к раннему мезолиту. Таким образом, Любань-9 является первым поселением кудлаевской культуры на территории Беларуси, для которого удалось определить абсолютный возраст.

Ключевые слова: археология; мезолит; кудлаевская культура; стратиграфия; планиграфия; радиоуглеродное датирование; микролиты.

Образец цитирования:

Вашанаў АМ, Ткачова МІ. Новы помнік кудлаеўскай культуры Любань-9 (вынікі археалагічных даследаванняў 2021–2022 гг.). *Часопіс Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Гісторыя*. 2025;1:71–84.
EDN: JZVBXF

For citation:

Vashanau AM, Tkachova MI. The new site of the Kudlaivka culture Luban-9 (results of archaeological research of 2021–2022). *Journal of the Belarusian State University. History*. 2025;1:71–84. Belarusian.
EDN: JZVBXF

Авторы:

Александр Николаевич Вашанов – научный сотрудник отдела археологии первобытного общества.
Мария Ивановна Ткачева – научный сотрудник отдела археологии первобытного общества.

Authors:

Aliaksandr M. Vashanau, researcher at the department of archeology of primitive society.
vashanau@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0081-1770>
Maryia I. Tkachova, researcher at the department of archeology of primitive society.
tkachova.maryia@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4247-3370>

Благодарность. Исследование выполнено при поддержке БРФФИ в рамках научного проекта № Г23-079 «Сообщества охотников-рыболовов раннего голоцена по данным археологических и естественно-научных исследований поселений Полесья и Приполесья». Авторы выражают искреннюю благодарность докторанту докторантуры точных и естественных наук Лодзинского университета Д. Цвирко за помощь в описании и интерпретации стратиграфии и полученных датировок.

НОВЫ ПОМНИК КУДЛАЕЎСКОЙ КУЛЬТУРЫ ЛЮБАНЬ-9 (ВЫНІКІ АРХЕАЛАГІЧНЫХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ 2021–2022 гг.)

А. М. ВАШАНАЎ^{1*}, М. І. ТКАЧОВА^{1*}

^{1*}Институт истории НАН Беларуси, вул. Академичная, 1, 220072, г. Минск, Беларусь

Анотацыя. Прадстаўлены першыя вынікі археалагічнага вывучэння новага мезалітычнага помніка Любань-9. Паселішча выявіў у 2020 г. М. М. Крывальцэвіч падчас абследавання тэрыторыі ў зоне запланаванага будаўніцтва пажарнага дэпо ў г. Любані (Мінская вобласць). На працягу палявых сезонаў 2021–2022 гг. паселішча было даследавана на плошчы 21 м². Археалагічная калекцыя налічвае 820 артэфактаў, з якіх 803 артэфакты ўяўляюць сабой вырабы з розных парод каменю (крэмень, кварцыт, кварц). Аналіз асаблівасцей стратыграфіі паказвае адметнасць паселішча сярод мезалітычных старажытнасцей рэгіёна. Бескіслародныя ўмовы залягання паспрыялі захаванню на тэрыторыі паселішча арганічных матэрыялаў (дрэва, костка і г. д.). Сярод выяўленых артэфактаў прадстаўлены асобныя жаўлакі і абломкі без слядоў апрацоўкі (сыравіна), прэнуклеусы, нуклеусы і тэхнічныя формы, звязаныя з прыгатаваннем, эксплуатацыяй і падпраўкай нуклеусаў, прадукты дэбітажу, прылады працы і адыходы ад іх вытворчасці. Выяўленыя матэрыялы маюць шырокае кола адпаведнікаў з помнікамі кудлаеўскай культуры на тэрыторыі Беларусі (Азярное-1, Азярное-2Б, Любань-1, Любань-7 і інш.). На падставе атрыманых радыевугляродных дат час існавання паселішча адносіцца да канца 10-га – пачатку 8-га тыс. да н. э., што адпавядае першай палове прэбарэальнага – канцу другой фазы барэальнага перыяду і храналагічна суадносіцца з раннім мезалітам. Такім чынам, Любань-9 з’яўляецца першым паселішчам кудлаеўскай культуры на тэрыторыі Беларусі, для якога атрымалася вызначыць абсалютны ўзрост.

Ключавыя словы: археалогія; мезаліт; кудлаеўская культура; стратыграфія; планіграфія; радыевугляроднае датаванне; мікраліты.

Падзяка. Даследаванне выканана пры падтрымцы БРФФД у межах навуковага праекта № Г23-079 «Згуртаванні паляўнічых-рыбалоў ранняга галацэну па даных археалагічных і прыродазнаўчых даследаванняў паселішчаў Палесся і Перадпалесся». Аўтары выказваюць шчырую падзяку дактаранту дактарантуры дакладных і прыродазнаўчых навук Лодзінскага ўніверсітэта Д. Цвирко за дапамогу ў апісанні і інтэрпрэтацыі стратыграфіі і атрыманых радыевугляродных дат.

THE NEW SITE OF THE KUDLAIVKA CULTURE LUBAN-9 (RESULTS OF ARCHAEOLOGICAL RESEARCH OF 2021–2022)

A. M. VASHANAU^a, M. I. TKACHOVA^a

^aInstitute of History, National Academy of Sciences of Belarus,
1 Akademichnaja Street, Minsk 220072, Belarus

Corresponding author: A. M. Vashanau (vashanau@gmail.com)

Abstract. The article presents the first results of the archaeological research of the new Mesolithic site Luban-9. The settlement was discovered in 2020 by M. M. Kryvalcevic during a survey of the territory in the planned construction of a fire station in the city of Luban (Minsk Region). During the 2021–2022 field seasons the settlement was investigated on an area of 21 m². The archaeological collection includes 820 artifacts, among which 803 are artifacts of various raw material types (flint, quartzite, quartz). Anoxic conditions of occurrence contributed to the possibility of preserving organic materials (wood, bone, etc.) on the territory of the settlement. The analysis of the stratigraphy shows the distinctiveness of the settlement among the Mesolithic antiquities of the region. The discovered materials find a wide range of analogies on the site of the Kudlaivka culture on the territory of Belarus (Aziarnoje-1, Aziarnoje-2B, Luban-1, Luban-7, etc.). Based on the obtained radiocarbon dating, the settlement dates to the end of the 10th and the beginning of the 8th millenium BC, which corresponds to the first half of the Preboreal – the end of the second phase of the Boreal period and is chronologically related to the early Mesolithic. Thus, Luban-9 is the first settlement of the Kudlaivka culture on the territory of Belarus for which it was possible to determine the absolute age.

Keywords: archeology; Mesolithic; Kudlaivka culture; stratigraphy; planigraphy; radiocarbon dating; microliths.

Acknowledgements. The research was carried out with the support of Belarusian Republican Foundation for Fundamental Research within the framework of the scientific project No. Г23-079 «Community of hunter-fishermen of the early Holocene according to archaeological and natural science studies of the settlements of Polesie and Prepolesie». The authors express their sincere gratitude to the doctoral student of the doctoral school of exact and natural sciences (University of Lodz) D. Tsvirko, for his help in the description and interpretation of the stratigraphy and the obtained datings.

Уводзіны

Помнік Любань-9 выявіў у 2020 г. М. М. Крывальцэвіч падчас абследавання тэрыторыі ў зоне запла-наванага будаўніцтва пажарнага дэпо ў г. Люба-ні (Мінская вобласць). Згодна з геамарфалагічным раяніраваннем Беларусі помнік размешчаны ў цэнтральнай частцы Перадпалескай раўніны. Даследчык правёў збор пад’ёмнага матэрыялу і заклаў тры шурфы агульнай плошчай 5 м², якія пацвердзілі наяўнасць культурнага слоя. М. М. Крывальцэвіч датаваў помнік у шырокіх межах каменнага веку, пры гэтым у комплексе былі вылучаны асобныя крамянёвыя вырабы фінальнага палеаліту – мезаліту і неаліту¹.

Па той прычыне, што тэрыторыя помніка фактычна цалкам трапляла ў зону будаўніцтва пажарнага дэпо, было прынята рашэнне правесці дадатковыя даследаванні з мэтай удакладнення меж паселішча і храналогіі яго існавання.

У чэрвені 2021 г. аўтары артыкула заклалі дадатковы шурф 4 плошчай 3 м² і шурф 5 плошчай 1 м². Шурфы былі разбіты праз 0,45 км на захад ад лініі шурфаў 2020 г. і праз 0,1 км на паўночны ўсход ад маста цераз р. Калодня ў затарфаваным поплаве.

Шурф 4 быў прымеркаваны да месца, дзе на аголенай паверхні торфу былі знойдзены апрацаваныя крэмені і фрагменты абвугленага дрэва, якія трапілі на паверхню з ніжэйшых напластаванняў у выніку работы цяжкай тэхнікі. Асаблівасці стратыграфіі шурфа і характару выяўленай калекцыі спрыялі працягу даследаванняў на большых плошчах. У 2021 г. да ўсходняй і паўночнай сценак шурфа 4 былі прырэзаны 11 м², пасля чаго ён быў пашыраны да памераў раскопу (раскоп I). У 2022 г. да заходняй сценак раскопу 2021 г. былі прырэзаны яшчэ 6 м². Шурф 5 быў закладзены праз 20 м на поўдзень ад шурфа 4 з мэтай выяўлення паўднёвай мяжы помніка (мал. 1).

У выніку правядзення даследаванняў 2021–2022 гг. паселішча было вывучана на плошчы 21 м². Помнік даследаваўся шляхам зняцця ўмоўных механічных пластоў (па 10 см кожны). Выбарка культурнага слоя ажыццяўлялася шуфлікамі. У межах умоўных пластоў вялася планіграфічная фіксацыя змен характару напластаванняў. Усе артэфакты, дрэва і камяні фіксаваліся ў трохмернай сістэме каардынат. Грунт дадаткова не прасейваўся і не прамываўся.

Мал. 1. Размяшчэнне помніка Любань-9 з пазначанымі шурфамі і раскопам (Р. I – раскоп I; Ш. 1–5 – шурфы 1–5)

Fig. 1. The location of the Luban-9 site with marked pits and trench (Р. I – trench 1; Ш. 1–5 – pits 1–5)

¹Крывальцэвіч М. М. Аб правядзенні археалагічных даследаванняў у 2020 г. у зоне будаўніцтва аб’екта «Строительство горно-обогатительного комплекса мощностью от 1,1 до 2,0 млн т хлорида калия в год на сырьевой базе Нежинского (восточная часть) участка Старобинского месторождения калийных солей (четвертая очередь. Инфраструктура в г. Любани. Пожарное депо)» // Арх. археал. і навук. дакументаў Ін-та гісторыі Нац. акад. навук Беларусі. Спр. [б. н.]. Арк. 8, 13.

Падчас правядзення даследаванняў на помніку ў 2021–2022 гг. была сабрана калекцыя, што складалася з 820 артэфактаў (табл. 1), з якіх 134 артэфакты выяўлены ў выніку паверхневых збораў, 686 артэфактаў знойдзены ў час раскопак. У 2021 г.

М. М. Крывальцэвічам былі выяўлены 119 артэфактаў, якія не ўлічваюцца ў дадзеным даследаванні². У артыкуле прадстаўлены вынікі двух палявых сезонаў археалагічных даследаванняў, што праводзіліся на помніку Любань-9.

Табліца 1

Агульная структура археалагічнай калекцыі, сабранай на помніку Любань-9

Table 1

General structure of the archaeological collection from the Luban-9 site

Матэрыял	Раскоп I 2021 г. (11 м ²)	Раскоп I 2022 г. (6 м ²)	Паверхневые зборы	Усяго
Крэмень	423	239	131	793
Кварц	2	–	1	3
Кварцыт	6	1	–	7
Костка	–	4	–	4
Кераміка	1	–	2	3
Шалупінне арэха	1	8	–	9
Грыб трутавік	1	–	–	1
Усяго	434	252	134	820

Тапаграфія і стратыграфія помніка

Паселішча Любань-9 размешчана на паўднёвай ускраіне г. Любані (паміж Любанскім сыраробным заводам і гаражамі, што належаць упраўленню па адукацыі, спорце і турызме Любанскага райвыканкама) на левым беразе р. Калодні прыблізна праз 0,8 км на паўночны захад ад месца яе ўпадзення ў р. Арэсу (басейн р. Прыпяці). Помнік займае паўднёвую частку левабярэжнай тэрасы ракі. Вышыня тэрасы ў гэтым месцы складае каля 6 м. Мысападобны выступ вышынёй 1–2 м паступова пераходзіць у затарфаваны поплаў. Стромкі край тэрасы моцна пашкоджаны ў выніку будаўніцтва гаражоў і пракладкі лініі электраперадач. Шырыня поплаву ў месцы лакалізацыі стаянкі складае каля 0,7 км. Вядомая на сённяшні дзень зона распаўсюджвання артэфактаў займае плошчу прыблізна 0,5 га.

Аналіз стратыграфіі заходняй часткі помніка пададзены паводле раскопу I (мал. 2) і шурфа 5.

Стратыграфія заходняга профілю раскопу I 2021 г. (квадрат 1В рэканструюваны па выніках даследаванняў 2022 г.) наступная:

- пласт 1 – дзярніна і моцнаапясчаны паўраскладзены торф шэрага колеру з асобнымі лінзамі дробназярністага пяску. Магутнасць пласта 0,20–0,27 м. Пласт моцна пашкоджаны антрапагенным уздзеяннем (разворваннем). У запаўненні сустракаюцца

дробныя кавалкі шкла, цэгля, пластыку і іншых матэрыялаў. Артэфакты прадстаўлены адзінкавымі знаходкамі, якія былі перанесены ў верхнія пласты ў выніку біятурбацыі;

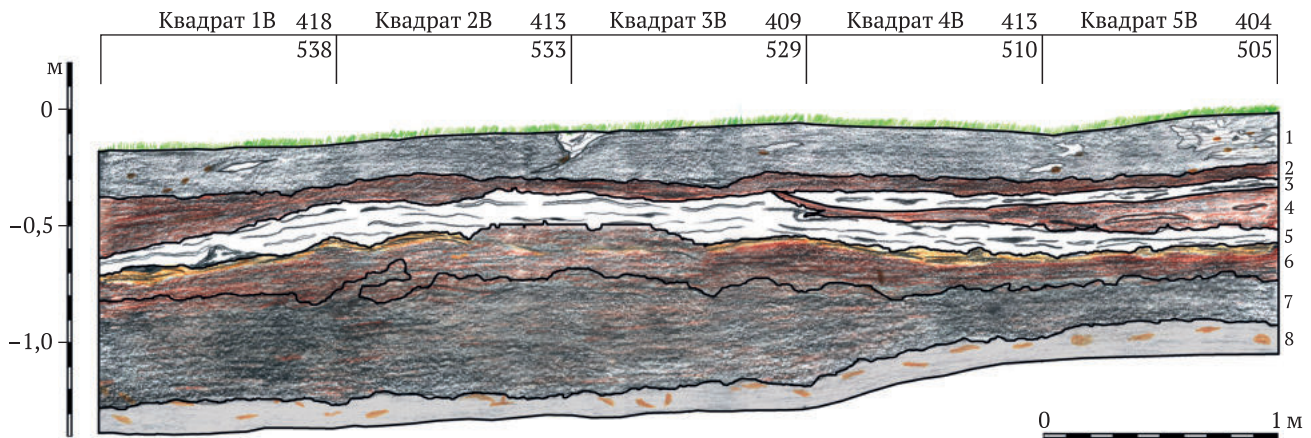
- пласт 2 – торф карычневага колеру. У пласце назіраецца павелічэнне колькасці знаходак, з’яўляюцца дрэва і галлё, фіксуюцца асобныя камяні. Магутнасць пласта 0,10–0,23 м;

- пласт 3 – дробназярністы пясок бялёсага колеру з асобнымі прапласткамі торфу, насычаны драўлянымі рэшткамі. Магутнасць пласта 0,03–0,04 м;

- пласт 4 – торф карычневага колеру. У пласце сустракаецца дрэва, якое ў большасці выпадкаў пераходзіць у наступны пласт. Магутнасць пласта 0,10–0,12 м;

- пласт 5 – дробназярністы пясок бялёсага колеру. Бліжэй да нізу назіраецца змена пясчанай дробназярністай фракцыі на буйназярністую. У пласце прысутнічаюць прапласткі арганікі. Артэфакты з дадзенага слоя ў пераважнай большасці вызначаюцца вельмі дробнымі памерамі. Выразна фіксуецца падзенне пласта ў паўднёва-заходнім напрамку, што можа тлумачыцца нахілам берага ў бок р. Калодні. Магутнасць напластаванняў паступова змяншаецца ў паўднёвай частцы раскопу. Так, у квадраце 1А яны прадстаўлены тонкай лінзай. Магутнасць пласта 0,10–0,13 м;

²Крывальцэвіч М. М. Аб правядзенні археалагічных даследаванняў у 2020 г. ... Арк. 13.

Мал. 2. Заходні профіль раскопу I 2021 г. на помніку Любань-9 (квадрат 1В рэканструяваны па выніках даследаванняў 2022 г.; тут і далей лічбамі на граніцах квадратаў пазначаны даныя нівеліроўкі) (малюнак А. М. Вашанавы)

Fig. 2. Western profile of the trench I 2021 on the Luban-9 site (metre 1B is reconstructed basing on the results of 2022 research; hereinafter the numbers on the square boundaries indicate the leveling data) (drawing by A. M. Vashanau)

- пласт 6 – моцнаапясчаны торф бялёса-карычневага колеру. У пласце трапляецца вялікая колькасць дрэва. Магутнасць пласта 0,10–0,12 м;
- пласт 7 – торф карычневага колеру. Магутнасць пласта 0,15–0,17 м;
- пласт 8 – сярэднезярністы пясок цёмна-шэрага колеру. У планеграфіі пласт мае плямістую структуру, утвораную раскладзенай арганікай. Сутракаюцца асобныя шышкі сасны. Адзінкавыя крамянёвыя артэфакты прымеркаваны да верхняй часткі пласта. Магутнасць пласта 0,15–0,20 м.

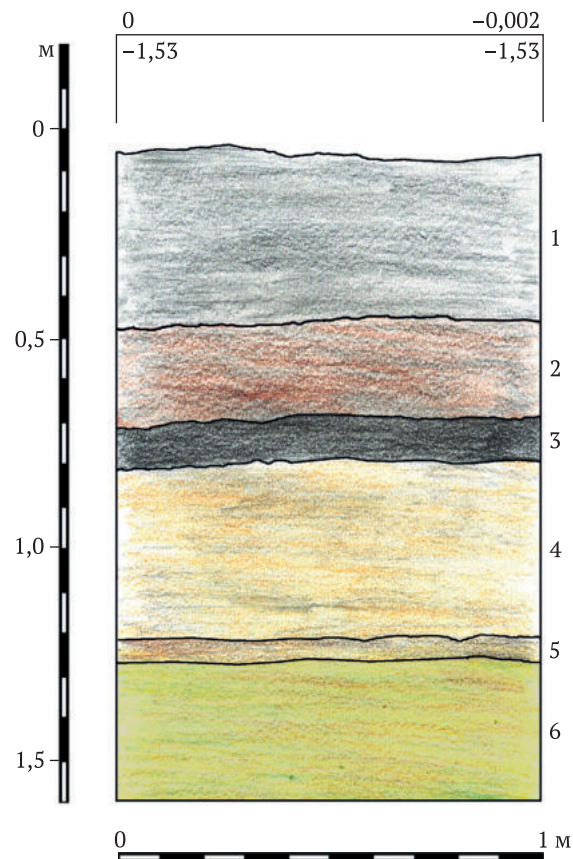
Характар запаўнення і ўнутраных структур адкладаў у пластах бялёсых дробназярністых пяскоў сведчыць аб іх дэлювіяльным генезісе.

Пачынаючы з глыбіні 0,4 м у раскопе з’яўляюцца ствалы дрэў і галлё, якія сустракаюцца да глыбіні 1 м і цалкам знікаюць у апошнім пласце сярэднезярністага пяску. Большая частка ствалоў размешчаны доўгай воссю ў напрамку паўночны ўсход – паўднёвы захад. Дрэвы раўнамерна размеркаваны па ўсёй плошчы раскопу і не ўтвараюць відавочных структур. На дадзены момант нельга звязаць захаваныя фрагменты дрэў з дзейнасцю чалавека або імавернымі канструкцыямі.

У шурфе 5, які быў размешчаны праз 20 м уніз на поўдзень ад раскопу I, была адзначана крыху іншая стратыграфічная сітуацыя (мал. 3).

Стратыграфія шурфа 5 (усходні профіль) выглядае наступным чынам:

- пласт 1 – дзярніна і моцнаапясчаны паўраскладзены торф шэрага колеру, пашкоджаны антрапагенным уздзеяннем (разворваннем). Магутнасць пласта каля 0,4 м. У пласце да глыбіні 0,25–0,30 м сустракаюцца бітая цэгла, поліэтылен, шкло;
- пласт 2 – торф карычневага колеру, насычаны арганікай, у тым ліку дрэвам. Магутнасць пласта 0,35 м;

Мал. 3. Усходні профіль шурфа 5 на помніку Любань-9 (2021 г.) (малюнак А. М. Вашанавы)

Fig. 3. Eastern profile of the pit 5 on the Luban-9 site (2021) (drawing by A. M. Vashanau)

- пласт 3 – торф чорнага колеру. Магутнасць пласта 0,1 м;
- пласт 4 – арганічная гітыя або торф (?) карычневага колеру з вялікай колькасцю арганікі, у тым

ліку дрэва. Магутнасць пласта 0,4 м. На глыбіні 1,23 м выяўлены фрагменты дробных костак птушкі;

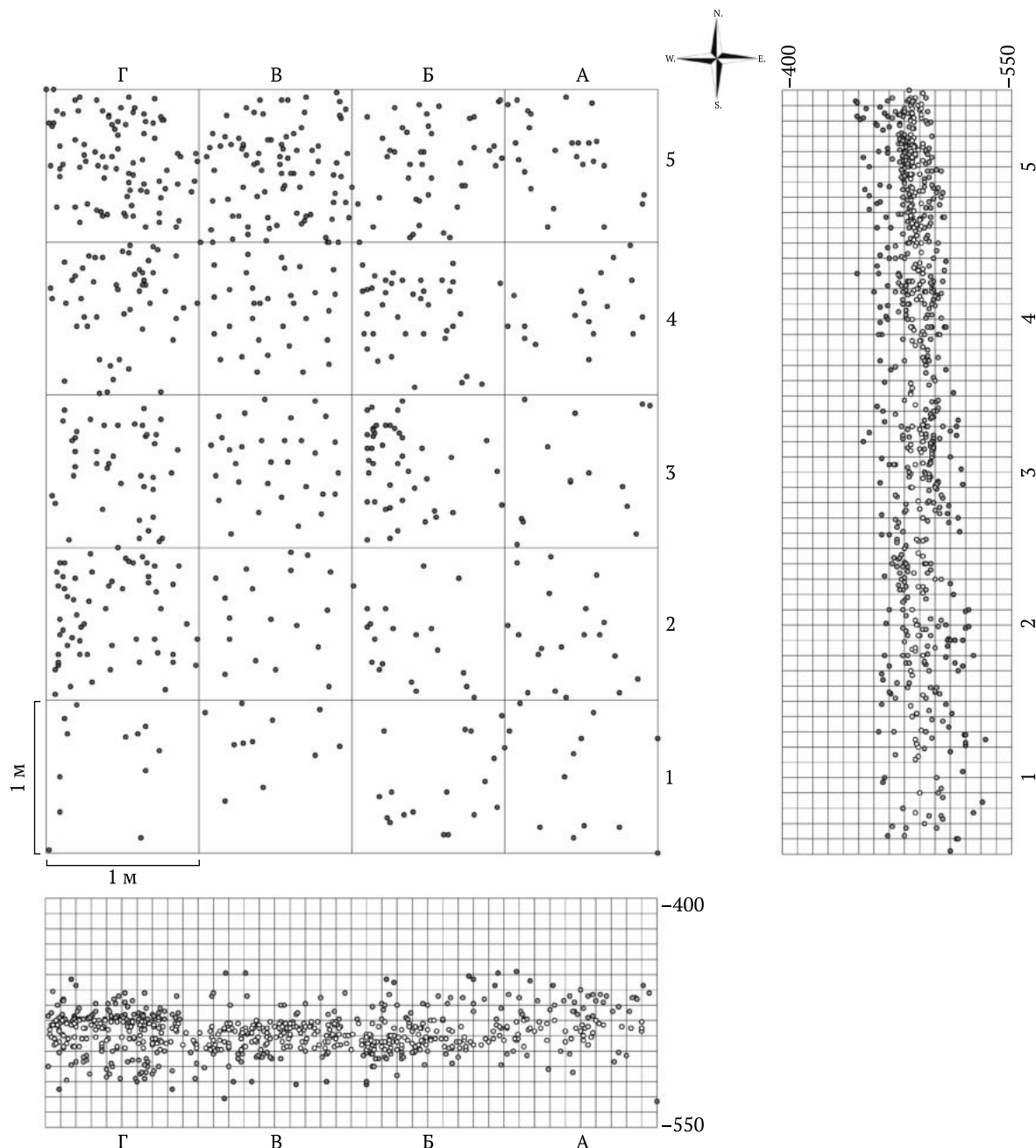
- пласт 5 – аргана-карбанатная гітыя. Магутнасць пласта 0,05 м;
- пласт 6 – карбанатная гітыя аліўкавага колеру. Магутнасць пласта 0,23 м.

У шурфе 5, які быў даследаваны на глыбіню 1,53 м, не было выяўлена артэфактаў, а птушыныя косткі на дадзены момант цяжка звязаць з жыццядзейнасцю чалавека. Адсутнасць артэфактаў у шурфе сведчыць аб тым, што ён трапіў па-за межы паселішча.

Археалагічны матэрыял помніка

Планіграфічны аналіз структуры размеркавання знаходак у раскопе I паказаў іх колькасна нераўнамернае размеркаванне на розных участках (мал. 4, крок клеткі на малюнку 10 см). Агульная колькасць артэфактаў на 1 м² вагалася ад 11 да 88 адзінак.

Менш за ўсё знаходак было зафіксавана па паўднёвай лініі квадратаў, тут іх колькасць вагалася ад 11 да 18 артэфактаў на 1 м² ($\mu = 13,5$ (μ – сярэдняе значэнне колькасці артэфактаў)). Больш за ўсё артэфактаў прыпала на заходнюю лінію квадратаў –

Мал. 4. Планіграфія размеркавання артэфактаў на помніку Любань-9 (раскоп I)

Fig. 4. Planigraphy of the distribution of artifacts at the Luban-9 site (trench I)

ад 12 да 88 на 1 м² ($\mu = 50,6$). У цэнтральнай і паўночна-ўсходняй частках раскопу можна прасачыць пэўную канцэнтрацыю артэфактаў, якая пераходзіць у заходні і паўночны профілі раскопу. Для вызначэння характару дадзенай канцэнтрацыі і ўнутраных сувязей паміж матэрыялам яе запаўнення неабходна правядзенне далейшых даследаванняў.

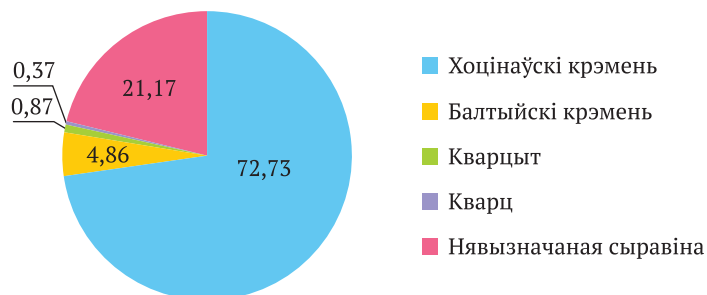
Магутнасць пласта залягання артэфактаў вагалася ад 0,15 да 0,90 м на розных участках помніка. Аналізуючы профіль у напрамку поўнач – поўдзень, можна заўважыць павелічэнне вертыкальнага роскідку артэфактаў. Так, калі па лініям квадратаў 4 і 5 фіксуецца іх кампактнае залягання, то ўжо на лініі квадратаў 1–3 адзначаецца павелічэнне магутнасці залягання за кошт роскідку знаходак па вертыкалі (гл. мал. 4). Адзначаецца нахіл пласта з артэфактамі ў паўднёвым напрамку.

Аналіз профілю па лініі захад – усход паказвае шчыльнае размяшчэнне артэфактаў па лініі квадратаў Г–В–Б, пры гэтым на лініі квадрата А адзначаецца роскід знаходак па вертыкалі (гл. мал. 4). Фіксуецца невялікі нахіл пласта залягання артэфактаў у заходнім напрамку. Такім чынам, у стратыграфіі пласта з артэфактамі можна адзначыць нязначны нахіл у напрамку паўночна ўсход – паўднёвы захад.

Калекцыя, выяўленая на помніку, складаецца з крэмянёвых, кварцытавых і кварцавых вырабаў, нешматлікіх фрагментаў керамікі, костак, шалупіння ляснога арэха і адзінкавай знаходкі грыба трутавіка (гл. табл. 1). Грыб трутавік мог трапіць у пласт натуральным шляхам, аднак ён мог выкарыстоўвацца старажытным насельніцтвам паселішча ў якасці тарту для здабычы агню. Падобная выснова знаходзіць пацвярджэнне ў матэрыялах каменнага і бронзавага вякоў, знойдзеных на тэрыторыі Беларусі і сумежных рэгіёнаў [1, с. 44, 48, рис. 13; 2]. Акрамя таго, на помніку былі выяўлены 15 камянёў, якія неабходна адносіць да катэгорыі манупортаў – прыродных аб'ектаў без слядоў адмысловай апрацоўкі, што былі перанесены чалавекам з першапачатковага месца залягання на тэрыторыю помніка. Да правядзення трасалагічных даследаванняў выяўленых манупортаў немагчыма адказаць на пытанне, якім чынам яны выкарыстоўваліся на паселішчы.

На помніку быў знойдзены адзін фрагмент ляпнога начыння, які неабходна звязваць са старажытнасцямі ўсходнепалескай культуры і датаваць эпохай неаліту, а таксама два дробныя фрагменты кругавой керамікі XIX – пачатку XX ст.

Асноўную частку калекцыі складаюць артэфакты, зробленыя з розных парод каменю (мал. 5).

Мал. 5. Доля відаў сыравіны на помніку Любань-9, %
(малюнак А. М. Вашанава)

Fig. 5. Share of types of raw materials on Luban-9 site, %
(drawing by A. M. Vashanau)

Сыравінная гаспадарка. На падставе праведзенага візуальнага макраскапічнага аналізу ў калекцыі каменных вырабаў было зафіксавана 4 віды сыравіны⁵:

1) хоцінаўскі крэмень (мал. 6, а), з якога зроблены 584 артэфакты, знойдзеныя на помніку. Найбольш блізкім да помніка з'яўляецца радовішча каля в. Хоцінава Любанскага раёна, якое знаходзіцца праз 13 км на паўночны ўсход ад стаянкі [3, с. 13; 4, с. 49];

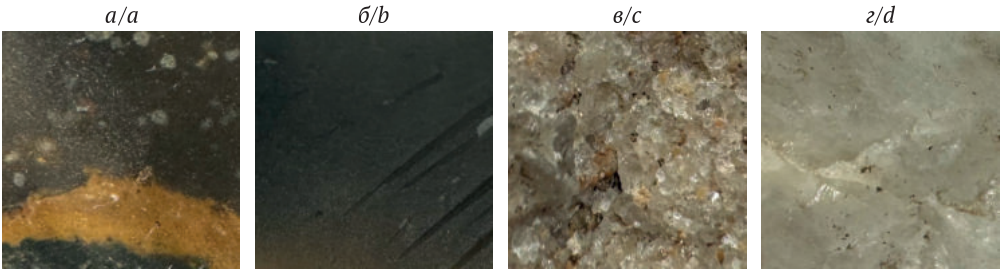
2) балтыйскі крэмень (мал. 6, б), з якога зроблены 39 артэфактаў. Найбольш верагодна, што балтыйскі крэмень спарадычна трапляўся на паверхні ма-

рэнных адкладаў у бліжэйшым наваколлі ад стаянкі. Гэта меркаванне пацвярджаецца прысутнасцю на паверхні вырабаў, выкананых з дадзенага віду сыравіны з натуральнай залічнай паверхняй і пацінай;

3) кварцыт (мал. 6, в), з якога зроблены 7 артэфактаў. Дадзеная сыравіна добра прадстаўлена ў навакольных марэнных адкладах;

4) кварц (мал. 6, г), з якога зроблены 3 вырабы. Такі матэрыял у вялікай колькасці сустракаецца ў ваколіцах стаянкі. Звяртае на сябе ўвагу той факт, што ў калекцыі прадстаўлены кварц снежна-белага колеру. Эксперыменты па апрацоўцы гэтай сыравіны,

⁵Пры аналізе сыравіны ўлічваліся толькі знаходкі, якія мелі сляды апрацоўкі або маглі быць выкарыстаны ў якасці сыравіны. Пры падліках не ўлічваліся манупорты, выяўленыя на помніку.

Мал. 6. Віды сыравіны на помніку Любань-9
Fig. 6. Types of raw materials on Luban-9 site

праведзеныя падчас напісання артыкула, сведчаць, што кварц дадзенага колеру амаль не мае ўнутраных трэшчын і ў выніку расколвання дазваляе атрымліваць сколы большай даўжыні. Такім чынам, можна меркаваць, што істотнае значэнне пры адборы сыравіны меў яе колер.

Для 170 знаходак з крэменю не атрымалася дакладна вызначыць від сыравіны па прычынах тэрмічнага ўздзеяння і пацінізацыі артэфектаў.

Тэхніка-марфалагічная структура інвентару. Агульная тэхніка-марфалагічная структура каменнага інвентару адлюстравана ў табл. 2.

Табліца 2

Агульная тэхніка-марфалагічная структура каменнага інвентару, знойдзенага на помніку Любань-9
(па выніках даследаванняў 2021–2022 гг.)

Table 2

The general technical and morphological structure of the stone inventory from the Luban-9 site
(according to the results of research in 2021–2022)

Марфалагічная група	Тэхнічная катэгорыя	Раскоп I 2021 г. (11 м ²)	Раскоп I 2022 г. (6 м ²)	Паверхневыя зборы	Усяго
I	Канкрэцыі і іх фрагменты без слядоў апрацоўкі	10	3	1	14
	Канкрэцыі і іх фрагменты з негатывамі асобных сколаў	6	1	–	7
II	Прэнуклеусы	–	1	–	1
	Нуклеусы аднапляцовачныя	9	6	2	17
	Нуклеусы двухпляцовачныя	3	–	–	3
	Нуклеусы са зменай арыентацыі	7	1	–	8
	Фрагменты нуклеусаў	8	2	–	10
	Рабрыстыя сколы і іх фрагменты	8	–	–	8
	Падрабрыстыя сколы і іх фрагменты	5	–	–	5
	Сколы падпраўкі пляцоўкі нуклеуса	2	3	1	6
	Сколы падпраўкі фронту нуклеуса	4	–	–	4
	Сколы карэкцыі вугла сколвання	1	–	–	1
	Сколы з захлыстам і іх фрагменты	7	4	–	11
III	Пласціны і іх фрагменты	69	30	21	120
	Адшчэпы і іх фрагменты	106	53	31	190
	Нявызначаныя фрагменты сколаў	20	3	15	38
	Нявызначаныя абломкі	27	16	14	57
	Лускавінкі	96	89	40	225
	Прадукты біпалярнага расшчаплення	3	1	1	5

Заканчэнне табл. 2
Ending of the table 2

Марфалагічная група	Тэхнічная катэгорыя	Раскоп I 2021 г. (11 м ²)	Раскоп I 2022 г. (6 м ²)	Паверхневыя зборы	Усяго
IV	Мікраліты і іх фрагменты	9	3	–	12
	Скрабкі і іх фрагменты	1	2	3	6
	Скрэблы і іх фрагменты		2	–	2
	Разцы і іх фрагменты	5	7	–	12
	Праколкі і іх фрагменты	4	–	–	4
	Пласціны са скошаным рэтушшу канцом	4	–	–	4
	Прылады тыпу пік		–	1	1
	Цёслы і іх фрагменты	2	4	–	6
	Камбінаваныя прылады	1	1	–	2
	Прылады зубчаста-выемістыя	–	1	–	1
	Пласціны з рэтушшу і іх фрагменты	6	1	–	7
	Адшчэпы з рэтушшу і іх фрагменты	4	–	–	4
	Нявызначаныя фрагменты прылад	–	2	1	3
	Разцовыя сколы	2	3	1	6
	Мікраразцы	–	1	–	1
	Адбойнікі	1	–	–	1
	Адбойнікі-рэтушоры	1	–	–	1
Усяго		431	240	132	803

За ўвага. Рымскімі лічбамі пазначаны наступныя марфалагічныя групы: I – сыравіна; II – прэнуклеусы, нуклеусы і тэхнічныя формы, звязаныя з прыгатаваннем, эксплуатацыяй і падпраўкай; III – прадукты дэбітажу; IV – прылады працы і адходы ад іх вытворчасці.

Сыравіна. Катэгорыя прадстаўлена 21 знаходкай і складае 2,62 % ад агульнай колькасці каменнага інвентару ў калекцыі. У культурных напластаваннях былі знойдзены 14 крамянёвых жаўлакоў і абломкаў без слядоў апрацоўкі. Матэрыял усіх знаходак – хоцінаўскі крэмень. Таксама да дадзенай тыпалагічнай групы аднесены 7 жаўлакоў і крамянёвых абломкаў з негатывамі асобных сколаў праверкі якасці сыравіны, 5 з якіх зроблены з хоцінаўскага крэменю. Тып крамянёвай сыравіны 1 артэфекта не атрымалася вызначыць па прычыне значнай пацінізацыі паверхні. Яшчэ 1 артэфект выкананы з кварцу.

Прэнуклеусы, нуклеусы і тэхнічныя формы, звязаныя з іх прыгатаваннем, эксплуатацыяй і падпраўкай. Група артэфектаў налічвае 74 адзінкі, што складае 9,22 % ад агульнай колькасці каменнага інвентару.

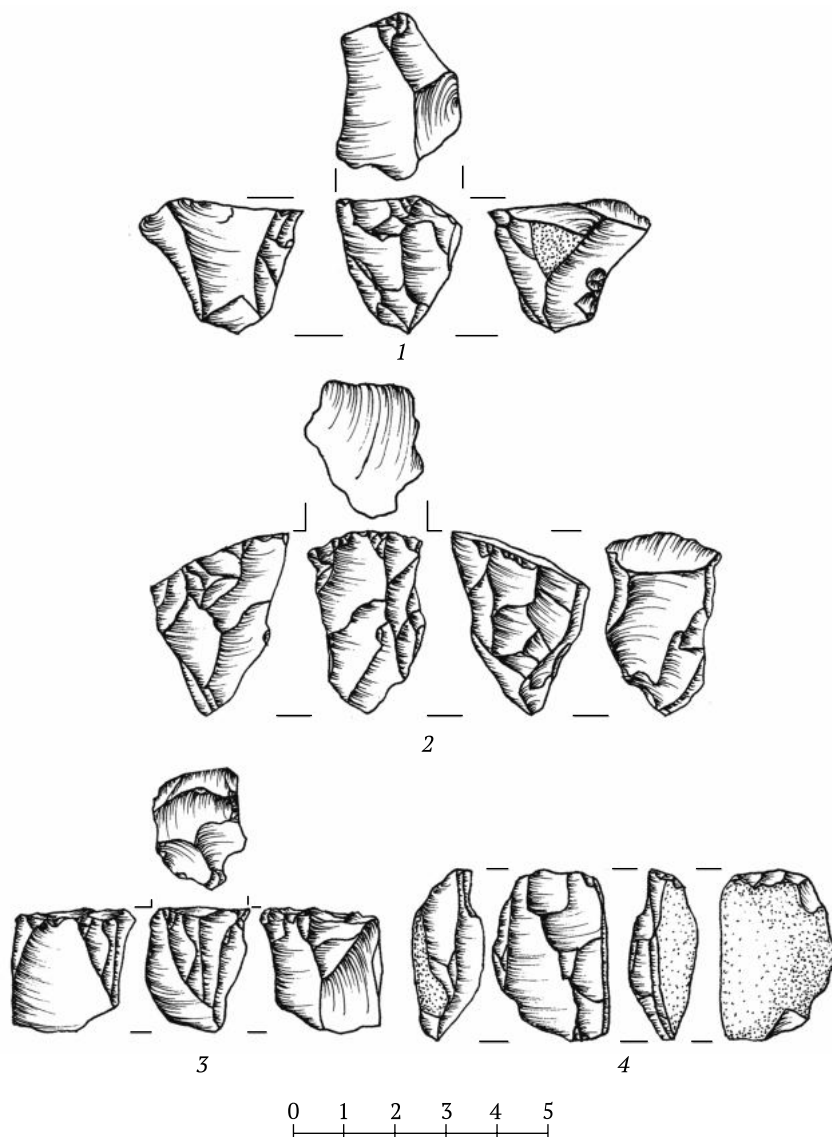
Прэнуклеусы прадстаўлены 1 артэфектам (0,12 % ад агульнай колькасці каменнага інвентару). Выраб мае аформлены двума сколамі фронт зняцця нарых-

товак і пляцоўку, якая сфарміравана адным сколам і знаходзіцца на пачатковай стадыі эксплуатацыі.

Нуклеусы і іх фрагменты налічваюць 38 артэфектаў (4,73 % ад агульнай колькасці каменных знаходак). У залежнасці ад колькасці пляцовак сколвання вылучаюцца тры тыпы нуклеусаў:

1) нуклеусы аднапляцовачныя (17 артэфектаў, сярод якіх 15 артэфектаў выкарыстоўваліся для атрымання пласцін і адшчэпаў з кругавым сколваннем, 1 монафрантальны – для атрымання пласцін і адшчэпаў без апрацоўкі контрфронта (мал. 7, 4), 1 монафрантальны – для атрымання пласцін і адшчэпаў з поўным афармленнем бакоў і контрфронта (мал. 7, 1));

2) нуклеусы двухпляцовачныя (3 артэфекты, сярод якіх 1 артэфект прымяняўся для атрымання пласцін і адшчэпаў з раздзельнымі плоскасцямі сколвання (мал. 7, 2), 1 монафрантальны – для атрымання пласцін і адшчэпаў з поўнай апрацоўкай бакоў і контрфронта, 1 монафрантальны – для атрымання плас-

Мал. 7. Нуклеусы з помніка Любань-9
(малюнак А. М. Вашанавы)

Fig. 7. Cores from Luban-9 site
(drawing by A. M. Vashanau)

цін і адшчэпаў з поўнай апрацоўкай латэралей без дадатковай апрацоўкі контрфронту);

3) нуклеусы са зменай арыентацыі (8 артэфактаў, сярод якіх 7 артэфактаў прымяняліся для атрымання пласцін і адшчэпаў (мал. 7, 3), 1 – для атрымання адшчэпаў).

Фрагменты нуклеусаў прадстаўлены 10 артэфактамі. Ступень фрагментацыі знаходак не заўжды дазваляе вызначыць іх тып.

Рабрыстыя сколы і іх фрагменты налічваюць 8 артэфактаў, 7 артэфактаў прадстаўлены аднабаковымі формамі, 1 з якіх фрагментаваная. Да двухбаковых форм аднесены 1 выраб.

Колькасць падрабрыстых сколаў і іх фрагментаў складае 5 артэфактаў, сколаў падпраўкі пляцоўкі нуклеуса – 6 артэфактаў, сколаў падпраўкі фронту нуклеуса – 4 артэфакты, сколаў карэкцыі вугла сколвання – 1 артэфакт. Сколы з захлыстам і іх фрагменты

налічваюць 11 артэфактаў, 10 з якіх прадстаўлены цэлымі формамі, 1 – фрагментам.

Прадукты дэбітажу. Група прадстаўлена 635 артэфактамі, што складае 79,08 % ад агульнай колькасці каменных вырабаў.

Пласціны і іх фрагменты налічваюць 120 артэфактаў. Сярод пласцін прадстаўлены 35 звычайных адзінак (вырабы, на якіх скарынка займае не больш 10 % ад агульнай плошчы паверхняў артэфакта), 14 падскарыністых адзінак (вырабы, на якіх скарынка займае 10–50 % ад агульнай плошчы паверхняў артэфакта), 6 скарыністых адзінак (вырабы, на якіх скарынка займае больш 50 % ад агульнай плошчы паверхняў артэфакта). Акрамя гэтага, 56 пласцін уяўляюць сабой фрагменты, 25 з якіх з’яўляюцца праксімальнымі, 16 – медыяльнымі, 15 – дыстальнымі. Знаходкі з кварцыту прадстаўлены 1 вырабам.

Адшчэпы і іх фрагменты ўключаюць 190 артэ-фактаў, 73 з якіх уяўляюць сабой звычайныя адшчэ-пы, 46 – падскарыністыя, 21 – скарыністыя адшчэпы. У выглядзе фрагментаў прадстаўлены 50 экзэмпляраў. Колькасць артэфактаў з кварцыту складае 3 адзінкі.

Колькасць нявызначаных фрагментаў сколаў скла-дае 38 артэфактаў.

Нявызначаныя абломкі налічваюць 57 артэфак-таў, 2 з якіх прадстаўлены знаходкамі, выкананымі з кварцу, і 1 – знаходкамі, выкананымі з кварцыту, рэшта артэфактаў зроблены з іншых тыпаў сыра-віны.

Лускавінкі прадстаўлены 225 артэфактамі. У да-дзеную катэгорыю ўвайшлі ўсе сколы, дыяметр якіх не перавышае 2 см.

Прадукты біпалярнага расшчаплення ўключаюць 5 артэфактаў. Колькасць лушчняў складае 2 экзэмп-ляры (1 з якіх прадстаўлены ў выглядзе фрагмента), колькасць лушчнёвых сколаў – 3 экзэмпляры. Дадзе-ная катэгорыя артэфактаў магла ўтварыцца ў выніку мэтанакіраванага выкарыстання як тэхналогіі біпа-лярнага расшчаплення, так і спадарожных аперацый.

Прылады працы і адыходы ад іх вытворчасці. Гэта катэгорыя вырабаў прадстаўлена 73 артэфак-тамі, што складае 9,09 % ад агульнай колькасці ка-менных артэфактаў у калекцыі. Да групы прылад працы былі аднесены 66 артэфактаў. Адыходы ад вытворчасці прылад працы налічваюць 7 артэфак-таў. Сярод вырабаў з другаснай апрацоўкай дамі-нуюць катэгорыі мікралітаў і разцоў.

Мікраліты і іх фрагменты налічваюць 12 артэ-фактаў. На помніку выяўлены 2 вастрыі тыпу ставіно-га (мал. 8, 6, 7), 3 ланцэтападобныя вастрыі і іх фраг-менты (мал. 8, 4, 5), 4 мікрапласцінкі з прытупленым рэтушшу краем і іх фрагменты (мал. 8, 1–3). Зной-дзены таксама 1 вастрыё тыпу камарніца (мал. 8, 8), 1 нераўнабокі трыкутнік і 1 вузкі сегмент. Адыходы ад вытворчасці мікралітаў прадстаўлены 1 праксі-мальным мікраразцом.

Разцы ўключаюць 12 артэфактаў, сярод якіх – 6 рэ-тушных разцоў, 4 адзінарныя разцы (мал. 8, 12, 13), 1 разец на злеме нарыхтоўкі, выкананыя як на плас-цінах, так і на адшчэпах, а таксама 1 разец нуклеапа-добнай формы. Акрамя гэтага, вылучаюцца адыходы ад вытворчасці або падпраўкі гэтых прылад – раз-цовыя сколы (6 экзэмпляраў). Усе артэфакты маюць трохграннае папярэчнае сячэнне.

Скрабкі і іх фрагменты прадстаўлены 6 артэфак-тамі, 5 з якіх зроблены на пласцінах і 1 – на адшчэпе.

Скрэблы і іх фрагменты налічваюць 2 артэфакты, 1 з якіх прадстаўлены фрагментам.

Пласціны са скошаным рэтушшу канцом укля-чаюць 4 артэфакты, сярод якіх 1 сфарміраваны на пласціне, знятай з двухплячовачнага нуклеуса (мал. 8, 9, 10).

Праколкі і іх фрагменты прадстаўлены 4 артэ-фактамі, з якіх 2 артэфакты ўяўляюць сабой цэ-

лыя вырабы на пласцінах, 2 артэфакты з’яўляюцца фрагментаванымі. У аднаго з фрагментаваных вы-рабаў джала вылучана паўстромкай дарсальнай рэ-тушшу з двух бакоў (мал. 8, 11).

Колькасць прылад тыпу пік складае 1 артэфакт (мал. 8, 15). Прылада выканана на невялікай канк-рэцыі або на яе фрагменце. У папярэчным сячэнні яна мае няроўныя абрысы, якія ў залежнасці ад част-кі вырабу могуць змяняцца ад падквадратнага да падакруглага. Абодва канцы прылады моцна згла-джаны.

Цёслы і іх фрагменты ўключаюць 6 артэфактаў, 1 выраб прадстаўлены ў выглядзе нарыхтоўкі, 1 – у выглядзе фрагмента абуховай часткі. Астатнія пры-лады прадстаўлены цэлымі формамі, выкананымі на фрагментах жаўлакоў або на буйных адшчэпах (мал. 8, 14). Вастрыёныя часткі ўсіх знаходак сфар-міраваны сколам траншэ.

Камбінаваныя прылады прадстаўлены 2 артэ-фактамі. Першы выраб уяўляе сабой праколку без вылучанага джала і пласціну са скошаным рэтушшу канцом. Другі выраб прадстаўлены скрабком і адзі-нарным бакавым разцом. Працоўныя часткі аформ-лены на супрацьлеглых баках вырабаў.

Колькасць прылад зубчаста-выемістых складае 1 артэфакт. Выраб сфарміраваны на адшчэпе. Вы-емка аформлена паўстромкай вентральнай рэтушшу.

Пласціны з рэтушшу і іх фрагменты ўключаюць 7 артэфактаў, з якіх 2 артэфакты ўяўляюць сабой цэлыя вырабы, 5 артэфактаў з’яўляюцца фрагмен-таванымі. Апошнія прадстаўлены 2 праксімальнымі і 3 медыяльнымі часткамі пласцін.

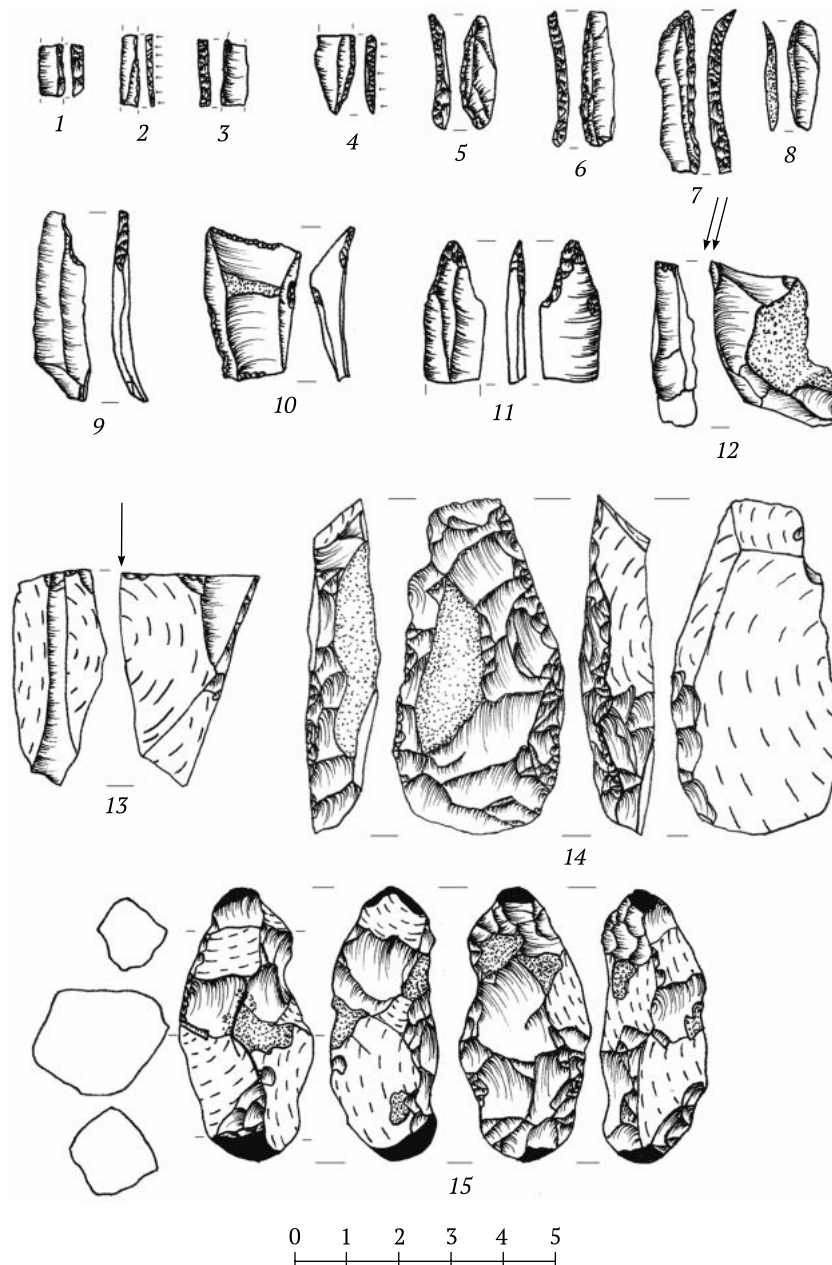
Колькасць адшчэпаў з рэтушшу – 4 артэфакты. Усе знаходкі прадстаўлены цэлымі асобнікамі.

Нявызначаныя фрагменты прылад прадстаўлены 3 артэфактамі. Стан захаванасці вырабаў, а таксама іх невялікія памеры не дазваляюць правесці даклад-нае тыпалагічнае вызначэнне знаходак.

На помніку Любань-9 знойдзены 1 адбойнік-рэту-шор. Выраб прадстаўлены фрагментам, па краі яко-га прысутнічаюць сляды збітасцей. Міжнегатыўныя грані на сколах па ўсёй яго паверхні моцна згладжаны.

Адбойнік таксама прадстаўлены 1 артэфактам. Да дадзенай катэгорыі артэфактаў залічаны фрагмент крамянёвага жаўлака, пакрытага скарынкай, на ад-ным з краёў якога прысутнічаюць моцныя збітасці.

Такім чынам, выяўленыя на помніку нуклеусы, дэбітаж і прылады з другаснай апрацоўкай знахо-дзяць адпаведнікі ў старажытнасцях кудлаеўскай мезалітычнай культуры. Прадстаўленыя формы ну-клеусаў па марфалогіі і спосабе апрацоўкі адпавя-даюць класічным формам дадзенай культуры, выяў-леным на помніках Любатынь-3 [5, с. 18, мал. 3, 1–11], Азярное-1 [6], Кабяляй-2 [7, р. 61, fig. 7, 3–5], Куль-1 [8]. Пласціны і адшчэпы характарызуюцца невялікімі па-мерамі і нерэгулярнасцю абрысаў, што таксама з’яў-ляецца характэрнай адзнакай супольнасці. Група

Мал. 8. Вырабы з другой апрацоўкай на помніку Любань-9
(малюнак А. М. Вашанава)

Fig. 8. Tools on Luban-9 site (drawing by A. M. Vashanau)

мікралітаў прадстаўлена тыпамі, шырока распаўсюджанымі сярод старажытнасцей кудлаеўскай культуры (Любатынь-3, Азярное-1, Кабяляй-2) [5–7]. Ад-

сутнасць слядоў іншых культур у тарфяной частцы помніка дазваляе аднесці яго да «чыстых» помнікаў гэтай таксанамічнай адзінкі.

Храналогія помніка

Храналогія помніка будуюцца на серыі радыевугляродных дат, атрыманых па ўзорах торфу і рэштках дрэў, якія выяўлены ў тарфяных напластаваннях. Радыевугляроднае датаванне выканана сцынтыляцыйным метадам падліку актаў радыеактыўнага распаду (^{14}C) у філіяле цэнтральнай лабараторыі Навукова-вытворчага цэнтра па геалогіі. Адбор узораў вёўся на розных глыбінях з мэтай сфарміраваць поўны

хронастратыграфічны профіль адкладаў помніка. Усяго было атрымана 7 дат, 3 з якіх звязаны з перыядам функцыянавання паселішча, 4 – з перыядам пачатку і канца торфанакаплення на паселішчы. Стандартныя хібнасці датавання знаходзяцца ў межах 70–150 гадоў (табл. 3). Усе даты былі адкалібраваны пры дапамозе праграмы *OxCal* (версія 4.4) [9] з выкарыстаннем набору даных калібровачнай шкалы *IntCal20* [10].

Таблица 3

Радыеуглеродные даты з помніка Любань-9

Table 3

Radiocarbon dates from the Luban-9 site

Лабораторны нумар	Канвенцыйны радыеуглеродны ўзрост, BP	Калібраваны ўзрост		Матэрыял	Кантэкст
		BC	cal BP		
IGSB-2025	12 060 ± 150	12 192–11 813 (68,3 %) 12 851–11 573 (95,4 %)	14 141–13 762 (68,3 %) 14 800–13 522 (95,4 %)	Абвугленае дрэва	Раскоп I, глыбіня 0,9–1,0 м
IGSB-2026	11 945 ± 150	12 073–11 662 (68,3 %) 12 225–11 537 (95,4 %)	14 022–13 611 (68,3 %) 14 174–13 486 (95,4 %)	Торф	Шурф 5, глыбіня 1,25–1,30 м
IGSB-2027	9470 ± 120	9122–8622 (68,3 %) 9230–8471 (95,4 %)	11 071–10 571 (68,3 %) 11 179–10 420 (95,4 %)	Торф	Раскоп I, глыбіня 0,75–0,81 м
IGSB-2028	4980 ± 80	3914–3877 (68,3 %) 3952–3642 (95,4 %)	5863–5601 (68,3 %) 5901–5591 (95,4 %)	Торф	Раскоп I, глыбіня 0,30–0,35 м
IGSB-2048	3565 ± 70	2023–1775 (68,3 %) 2135–1696 (95,4 %)	3972–3724 (68,3 %) 4084–3645 (95,4 %)	Дрэва	Раскоп I, глыбіня 0,7–0,8 м
IGSB-2090	8850 ± 100	8205–7818 (68,3 %) 8250–7611 (95,4 %)	10 154–9767 (68,3 %) 10 199–9560 (95,4 %)	Атарфаваная пясчаная глеба	Раскоп I, глыбіня 0,75–0,80 м
IGSB-2091	9150 ± 110	8542–8276 (68,3 %) 8704–8014 (95,4 %)	10 491–10 225 (68,3 %) 10 653–9963 (95,4 %)	Атарфаваная пясчаная глеба	Раскоп I, глыбіня 0,85–0,90 м

Заўвагі: 1. Выкарыстаны наступныя скарачэнні: BP – гадоў да нашых дзён (0 = 1950); BC – гадоў да нашай эры; cal BP – калібраваных гадоў назад. 2. У працэнтах прыводзіцца верагоднасць датавання пасля калібравання.

Найбольш старажытныя даты былі атрыманы па рэштках абвугленага дрэва з раскопу I, узятых на глыбіні 0,9–1,0 м ад дзённай паверхні на пераходзе ад сярэднезярністага пяску да торфу ў квадраце 1А (пласты 8 і 9), і па торфе з усходняга профілю шурфа 5 з глыбіні 1,25–1,30 м (пласт 8). Першая дата пасля калібравання паказала прамежак 14 141–13 762 cal BP. Фактычна сінхронізуецца з папярэдняй другая дата, атрыманая па торфе, – 14 022–13 611 cal BP. Гэтыя даты адпавядаюць перыяду алероду і вызначаюць пачатак торфанакаплення на помніку.

Даты, што характарызуюць час жыццядзейнасці чалавека на помніку, былі атрыманы па напластаваннях карычневага торфу з раскопу I, узятых з глыбіні 0,75–0,81 і 0,85–0,90 м (пласт 7) ад сучаснай дзённай паверхні. Першая дата была ўзята з усходняга профілю ў квадраце 2А, другая – з заходняга профілю ў квадраце 3Г, трэцяя – з паўднёвага профілю ў квадраце 1В. Першая дата пасля калібравання прыпала на

прамежак 11 071–10 571 cal BP, другая – на прамежак 10 491–10 225 cal BP, трэцяя – на прамежак 10 154–9767 cal BP. Атрыманыя датаванні суадносяцца з прэбарэальным перыядам – першай паловай барэальнага перыяду. Такая храналогія адпавядае перыяду ранняга мезаліту. Выяўленыя падчас даследавання крамянёвыя матэрыялы па сваіх тыпалагічных і тэхналагічных асаблівасцях цалкам адпавядаюць вынікам радыеуглероднага датавання.

Самыя познія даты былі атрыманы па торфе і дрэве з раскопу I. Першая проба была адабрана з заходняга профілю раскопу з глыбіні 0,30–0,35 м са слоя торфу (пласт 2), які знаходзіцца над слоём бялёсага дробназярністага пяску. Пасля калібравання дата прыпала на прамежак 5863–5601 cal BP, што адпавядае пачатку перыяду суббарэалу. На нашу думку, дадзенае датаванне павінна маркіраваць час спынення фарміравання прапластка пяска і пачатку ўтварэння тарфяных адкладаў на іх паверхні. Апош-

ная дата была атрымана па дрэве, узятым з глыбіні 0,7–0,8 м у раскопе I на мяжы квадратаў 5А і 5Б. Пасля калібравання быў выяўлены прамежак 3972–3724 cal BP, што прыпадае на канец суббарэалу. Такую познюю дату можна патлумачыць асаблівасцямі стратыгра-

фіі ў месцы адбору пробы. На дадзеным участку ў профілі адзначаюцца даволі сур'ёзныя біятурбацыйныя змены, што, магчыма, прывялі да пераадакладу часткі самых верхніх напластаванняў у больш глыбокія.

Заклучэнне

У 2021–2022 гг. быў даследаваны новы помнік эпохі мезаліту ў цэнтральнай частцы Перадпалесся. Выяўленыя на помніку матэрыялы па сваіх тыпалагічных і тэхналагічных асаблівасцях адпавядаюць характарыстыкам кудлаеўскай культуры. Да вядомых помнікаў з артэфактамі кудлаеўскай культуры адносяцца паселішчы Азярное-1, Азярное-2Б, Любань-1, Любань-7 у басейне р. Арэсы.

Атрыманыя матэрыялы дазваляюць удакладніць уяўленні аб сыравіннай гаспадарцы прадстаўнікоў кудлаеўскай культуры. Значная перавага хоцінаўскага крэменю ў калекцыі сведчыць аб даступнасці радовішчаў дадзенага віду сыравіны, якія былі размешчаны на невялікай адлегласці ад паселішча. Таксама ў калекцыі выяўлена нязначная колькасць артэфактаў з іншых відаў сыравіны, што можа тлумачыцца сітуацыйнымі патрэбамі гаспадарчай дзейнасці.

Упершыню для кудлаеўскай культуры былі атрыманы радыевугляродныя даты, якія дазваляюць аднесці існаванне паселішча Любань-9 да перыяду пачатку прэбарэалу – канца другой фазы барэалу, што адпавядае раньняму мезаліту. На карысць дадзенай храналогіі сведчыць таксама адсутнасць у матэрыялах калекцыі трапечыя, якія з'яўляюцца пазней [11].

Прымеркаванасць да тарфяных адкладаў дазваляе захоўваць рэчы з арганічных матэрыялаў, што робіць дадзены помнік важным для вывучэння старажытнасцей гэтай таксанамічнай адзінкі на тэрыторыі Беларусі. Працяг даследавання помніка Любань-9 узбагаціць уяўленні аб розных аспектах развіцця кудлаеўскай культуры ў рэгіёне ў раннім мезаліце.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Артеменко ИИ. Неолитические стоянки и курганы эпохи бронзы близ с. Ходосовичи Гомельской обл. БССР. В: Бадер ОН, редактор. *Памятники каменного и бронзового веков Евразии*. Москва: [б. и.]; 1964. с. 31–87.
2. Pyżewicz K, Rozbiegalski P. Sposoby rozpalania ognia w młodszej epoce kamienia na terenie ziem polskich w kontekście badań eksperymentalno-traseologicznych. *Swiatowit*. 2012;9:259–272.
3. Вашанаў АМ, Ткачова МІ, Слах Г. Крамянёвая сыравіна цэнтральнай часткі Перадпалесся: радовішчы і выкарыстанне на помніках каменнага веку. У: Трубчык А, рэдактар. *ARS LONGA. Навуковыя дасягненні і перспектывы. Тэзісы II канферэнцыі маладых даследчыкаў Інстытута гісторыі НАН Беларусі, прысвечанай 90-годдзю Інстытута гісторыі НАН Беларусі; 4–5 красавіка 2019 г.; Мінск, Беларусь*. Мінск: Інстытут гісторыі НАН Беларусі; 2019. с. 13.
4. Vashanau A, Tkachova M, Slah G, Asheichyk V. A new type of flint raw material from the Southern Belarus: preliminary notes on characterization and distribution. In: Nemergut A, Cheben I, Ruttkayov J, Pyżewicz K, editors. *«Fossil directeur»: a phenomenon over time and space. Abstract book of the 16th SKAM Lithic workshop; 2019 October 21–23; Nitra, Slovak Republic*. Nitra: [s. n.]; 2019. p. 49–50.
5. Зализняк ЛЛ. *Население Полесья в мезолите*. Киев: Наукова думка; 1991. 159 с.
6. Кудряшов ВЕ, Кривальцевич НН. Озерное-1 – новый памятник кудлаевской культуры эпохи мезолита в Белорусском Полесье. *Гістарычна-археалагічны зборнік*. 1994;5:87–102.
7. Ostrauskas T. Kabeliai-2 Stone age site. *Archaeologia Baltica*. 2002;5:51–82.
8. Вашанаў АМ. Куль-1 – мезалітычная стаянка ў басейне Шчары. *Матэрыялы па археалогіі Беларусі*. 2017;28:148–160.
9. Bronk Ramsey C. Bayesian analysis of radiocarbon dates. *Radiocarbon*. 2009;51(1):337–360. DOI: 10.1017/S0033822200033865.
10. Reimer PJ, Austin WEN, Bard E, Bayliss A, Blackwell PG, Bronk Ramsey C, et al. The IntCal20 Northern Hemisphere radiocarbon age calibration curve (0–55 cal kBP). *Radiocarbon*. 2020;62(4):725–757. DOI: 10.1017/RDC.2020.41.
11. Kozłowski SK. Z problematyki polskiego mezolitu (cz. 2). O podziale chronologicznym. W: Chmielewski W, редактор. *Materiały do prehistorii plejstocenu i wczesnego holocenu Polski*. Wrocław: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk; 1967. s. 46–75.

Атрымана 10.05.2024 / выпраўлена 11.09.2024 / прынята 13.01.2025.
Received 10.05.2024 / revised 11.09.2024 / accepted 13.01.2025.